

www.d4d-ks.org

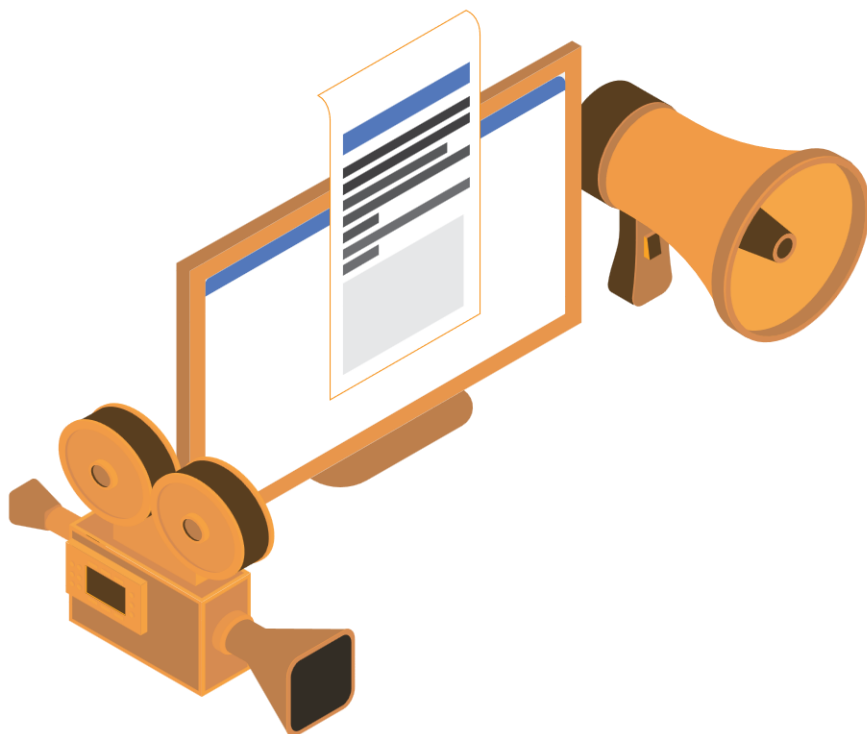
Democracy for Development

Demokraci për zhvillim

Demokratija za razvoj

PORTALI I DRUŠTVENI MEDIJI POD LUPOM

Koliko informacijski poremećaji utiču na živote građana?

PORTALI I DRUŠTVENI MEDIJI POD LUPOM

Koliko informacijski poremećaji utiču na živote građana?

Priština, mart 2022.

Autorsko pravo © 2022 **Demokratija za razvoj (D4D)**.

Sva prava zadržana. Izuzev za citiranje kratkih pasusa u svrhu kritike i revizije, nijedan deo ove publikacije ne može se umnožavati, čuvati u sistemu za kasnije preuzimanje ili prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim, mehaničkim, za fotokopiranje, beleženje ili drugo, bez prethodne dozvole instituta D4D.

Izveštaj priredio:

Institut Demokratija za razvoj

–

Ovaj izveštaj priredio je Institut Demokratija za razvoj (D4D) u okviru projekta „Borba protiv dezinformisanja i vraćanje poverenja građana u medije“, koji je omogućen podrškom NDI-a i USAID-a. Sadržaj istog je isključiva odgovornost Instituta Demokratija za razvoj i ni na koji način ne odražava stavove NDI-a i USAID-a.

Sadržaj

1	UVOD	4
2	METODOLOGIJA	5
3	GLAVNI NALAZI	8
4	ZAKLJUČCI	48
5	PREPORUKE	50
6	PRILOZI	52

1 | Uvod

Prema poslednjem izveštaju Agencije za statistiku Kosova (ASK) za 2021. godinu o korišćenju informaciono-komunikacionih tehnologija, na Kosovu 96.1% domaćinstava ima pristup internetu u kući ili stanu, dok je učestalost korišćenja interneta nekoliko puta dnevno iznosila čak 80%¹. Ovo u biti znači podelu informacija u rekordnom vremenu u većem delu stanovništva, konkretno među osobama starosne dobi od 16-74 godine. Od suštinske je važnosti da se informacije šire na pravičan način i da ne budu pogrešne ili polovične. Takođe, treba izbegavati uvredljivo, oštro i seksističko izražavanje. Zapravo, dezinformisanje i širenje vesti poremećenog sadržaja u velikoj meri vrše razni portali koji deluju na Kosovu, ali i pojedinci iz različitih oblasti, bilo da se radi o novinarima ili predstavnicima političkih subjekata, od velikog uticaja na pojedine grupe.

Sagledavši veliki broj podeljenih vesti sa ovakvim osobenostima i sa namerom da ih identifikuje, Institut D4D je propratio zvaničnu izbornu kampanju za lokalne izbore koji su održani 17. oktobra 2021. godine, kao i period izborne kampanje za drugi krug izbora, odnosno balotažu, koja je trajala od 8. do 12. novembra. Ovo je obuhvatilo praćenje kategorija, kao što su političke podele i oštar način izražavanja, mizoginija i seksistički jezik, kao i spoljni uticaj.

Pored izborne kampanje, ovo istraživanje obuhvatilo je i poslednja tri meseca 2021. godine (oktobar, novembar, decembar) gde su analizirani članci koji su se odnosili na Specijalni sud, dijalog Kosova i Srbije i covid-19. Svrha ovog izveštaja je da identifikuje vesti koje su imale za cilj da netačno informišu građane i da podstaknu mržnju prema pojedincima ili različitim grupama, kao i da upozna javnost sa izrazima netačno informisanje i provera vesti. Ovaj izveštaj sadrži i preporuke namenjene onlajn medijima, političkim subjektima, novinarima i građanima.

¹ <https://ask.rks-qov.net/media/6422/tik-ne-ek-familijare-2021.pdf>

2 | Metodologija

Tabela 1. Broj praćenih onlajn portala i društvenih mreža na albanskom i srpskom jeziku. Izvor: D4D

		Fejsbuk		Onlajn portali	Nalozi na Tviteru
		Stranice	Grupe		
Uzorak	ALB	203	10	76	32
	SRB	16	1	55	18
Ukupno		411			

Izveštaj ima za cilj da analizira članke na onlajn portalima i društvenim medijima (Fejsbuk i Tviter). Podeljen je na dva uzorka: jedan koji je usredsređen na vesti na albanskom, a drugi na srpskom jeziku. Takođe, jedan deo ovog izveštaja za osnovu uzima primere sa lokalnih izbora održanih u Republici Kosovo, jer su ovi narativi imali veliku čitanost i odvijali su upravo u periodu praćenja koje je obavio D4D za potrebe izveštaja, u poslednjem kvartalu godine. Dakle, pošto je velika većina narativa (članaka na onlajn portalima i objava na društvenim mrežama) nastala tokom perioda lokalnih izbora, od 15. septembra 2021. do 15. novembra 2021. godine, oni su spojeni sa narativima koji su nastali u periodu od 1. oktobra do 31. decembra 2021. godine. Dakle, ovaj izveštaj polazi od narativa koji su kružili od 15. septembra do 31. decembra 2021. godine. Pošto druge kategorije kao što su Specijalni sud, Dijalog Kosova i Srbije i kovid-19 nisu uključene u izveštaj o izborima, ove kategorije su uključene u ovaj izveštaj. Štaviše, uzorak je u ovom periodu dopunjen drugim člancima u kategorijama: političke podele, oštro izražavanje i spoljni uticaj. Shodno tome, ovaj izveštaj analizira ukupno šest glavnih kategorija, a to su: Političke podele i govor mržnje, spoljni uticaji, kovid-19, Specijalni sud, dijalog i mizoginija. Ovaj izveštaj prati ukupno 411 izvora informacija: od čega 230 Fejsbuk stranica i grupa, 50 Tviter naloga i 131 onlajn portal. Ako se osvrnemo na jezičku podelu, u uzorku na albanskom jeziku

propraćen je ukupno 321 izvor informacija, dok je u uzorku na srpskom jeziku, propraćeno ukupno 90 izvora.

Prikupljanje članaka obavljeno je korišćenjem dve onlajn platforme za praćenje medija, Crowdtangle: platforme koja prikuplja članke koji su objavljeni na društvenoj mreži Fejsbuk, omogućavajući prikupljanje podataka o interakcijama na Fejsbuku (lajkovi, komentari, deljenja i druge reakcije) i Mediatoolkit, koji prikuplja članke sa portala, na osnovu kojih je vršeno merenje potencijalne čitanosti. Jedna platforma je prikupljala podatke sa onlajn portala i Tvitera, dok je druga platforma omogućila prikupljanje podataka sa Fejsbuka (sa grupa i stranica).

Za potrebe izveštaja o izborima, analizirano je 6,038 članaka i objava, od kojih je 237 rezultiralo informacijskim poremećajima. Sa druge strane, nakon izbora, analizirano je 1,200 članaka i objava, od kojih je 39 rezultiralo informacijskim poremećajima.

Za svaku od kategorija, prvobitno su filtrirani članci i objave sa potencijalno većom čitanošću, u nameri da se izmeri uticaj ovih članaka na čitaoce, a zatim je analiziran sadržaj članaka klasifikujući ih u kategorije članaka sa neistinitim sadržajem, iskrivljenim, poluistinitim, sadržajem plasiranim sa ciljem da privuku što je veći broj klikova i članaka sa oštrim i govorom mržnje. Svaka propraćena kategorija sadrži kompletnu listu medija i listu ključnih reči koje su služile kao način da se prikupe članci i objave, kao i za lakše usmeravanje studije, po oblastima interesovanja i relevantnim temama.

Informacije pribavljene tokom procesa praćenja su sačuvane kako bi svedočile o istinitosti podataka, kao i zbog toga što se dešava da neki članci ili objave ponekad budu uklonjeni nakon objavljivanja, od strane određenih portala ili grupa. Ovom prilikom smo kreirali bazu podataka, u koju su sačuvani sledeći materijali:

- Snimci ekrana;
- Brojčani podaci, kao što su na primer broj potencijalnih čitalaca, dalja deljenja i druge interakcije, kao što su lajkovi, komentari i deljenja;

- Naslovi članaka sa fotografijama, datumom objavljivanja i nazivom izdavača vesti;
- Komentari, kada je reč o objavama u kategoriji mizoginija na Fejsbuku.

3 | Glavni nalazi

Kao što se vidi na grafikonima 5 i 6 u nastavku, kada je reč o objavljivanju vesti i objava, do njihove kulminacije došlo je u periodu prvog i drugog izbornog kruga. Međutim, nakon izbornog perioda, sa smanjenjem intenziteta proizvodnje članaka i objava, analiziran je manji uzorak od onog koji se odnosio na prvi i drugi izborni krug, koji se sastojao od 1,200 članaka i objava od kojih je 39 članaka i objava sadržalo informacijske poremećaje. Ovaj proces je obuhvatio članke i objave u oba uzorka, na albanskom i srpskom jeziku. Ovi članci i objave su bili preuveličanog sadržaja, izvučeni su iz konteksta, imali su pristrasan jezik, vesti koje promovišu dezinformacije, neistinit, izmanipulisan sadržaj, govor mržnje, oštar i seksistički način izražavanja.

Glavni podaci su zasnovani na podacima za poslednja tri meseca 2021. godine (oktobar, novembar i decembar) uzetih iz uzoraka na albanskom i srpskom jeziku kao i [na nalazima Izveštaja o posmatranju lokalnih izbora u Republici Kosovo](#). Ono što je primećeno u analizi članaka vezanih za Specijalni sud, dijalog Kosova i Srbije i vesti o kovidu-19, jeste da se uglavnom radi o vestima preuveličanog sadržaja.

Ukupan broj članaka i objava sa informacijskim poremećajima u oba uzorka, u nalazima izveštaja o izborima broji 237, koji su proizveli 252,143 interakcije na društvenim mrežama i dopreli do približno sedam miliona potencijalnih čitalaca. Sa druge strane, tokom tromesečnog perioda (oktobar, novembar, decembar 2021), u uzorku na albanskom jeziku bilo je 39 članaka i objava koji su sadržali informacijske poremećaje, koji su proizveli 98,658 interakcija na društvenim mrežama i skoro 2.5 miliona potencijalnih čitalaca. Dakle, bilo je ukupno 276 članaka i objava sa informacijskim poremećajima, koji su doveli do 350,801 interakcije i dopreli do preko devet miliona potencijalnih čitalaca.

Tabela 2. Broj potencijalnih čitalaca, broj članaka i objava sa informacijskim poremećajima i broj interakcija na onlajn portalima i društvenim mrežama u uzorku na albanskom i srpskom jeziku, uključujući podatke iz izveštaja o izborima i periodu nakon izbora. Izvor: Proračuni D4D

	Izborni period			Period nakon izbora			Ukupno
	ALB	SRB	Ukupno	ALB	SRB	Ukupno	
Analizirani članci i objave	4,237	1,801	6,038	600	600	1200	7,238
Interakcije na društvenim mrežama	219,397	32,746	252,143	88,449	10,209	98,658	350,801
Članci i objave koji sadrže informacijske poremećaje	180	57	237	33	6	39	276
Ljudi koji su potencijalno pročitali članke koji sadrže informacijske poremećaje	4,954,302	1,672,684	6,626,986	2,331,979	140,251	2,472,230	9,099,216

Političke podele i oštro izražavanje

Najveći broj članaka i objava u ovom izveštaju u sprezi je sa dva datuma: lokalnim izborima i drugim izbornim krugom. Dakle, tokom ova dva perioda zabeleženo je najviše članaka i objava sa oštrim i pristrasnim izražavanjem, koje je podstaklo sukobe između političkih aktera. Kako u izbornom periodu tako i u periodu nakon izbora, vesti i objave koji proizilaze iz ove kategorije imali su najveći uticaj (vidi grafikone 1 i 2, kao i [izveštaj o posmatranju izbora 2021](#)).

Spoljni uticaji

U kontekstu spoljnih uticaja, bilo je poprilično puno narativa, uglavnom na onlajn portalima na srpskom jeziku. Ključna reč svih ovih vesti u ovom periodu bilo je omalovažavanje Zapada, uglavnom SAD i njihove spoljne politike, kao i iskrivljeno prikazivanje delovanja Kosovske policije na severu zemlje. Sa druge strane, u uzorku na albanskom jeziku, bilo je više neistinitih vesti o navodnim „isplatama“ koje je Richard Grenell, specijalni izaslanik SAD za dijalog Kosova i Srbije, primao od srpske vlade za lobiranje.

Specijalni sud

Vesti i objave u vezi sa troškovima odbrane okrivljenih, objavljivani su bez navođenja činjenica, a bilo je i neosnovanih optužbi na račun odsustva pomoći i institucionalne brige o okrivljenima. Sa druge strane, u uzorku na srpskom jeziku, ono malo članaka koje je objavljeno, uglavnom je bilo usmereno na to da činjenice iznese netačno, kao i na upotrebu uvredljivih reči i govora mržnje prema okrivljenima od strane Specijalnog suda.

Dijalog

Za razliku od uzorka na srpskom jeziku, u uzorku na albanskom su u većoj meri primećeni oštar jezik i preuveličani naslovi, nego što je to bio slučaj sa netačnim vestima. U uzorku na srpskom jeziku, objavljujane su vesti sa portala u Srbiji, a posebno sa Sputnika, koje su

izjave kosovskih političara izvlačile iz konteksta, potpuno ih iskrivljujući. Objavljene su neosnovane vesti po kojima, postoji spisak zemalja koje će već povući priznanje Kosova, ili članci koji otkrivaju posete premijera Srbije, koji poziva na vojnu pripravnost.

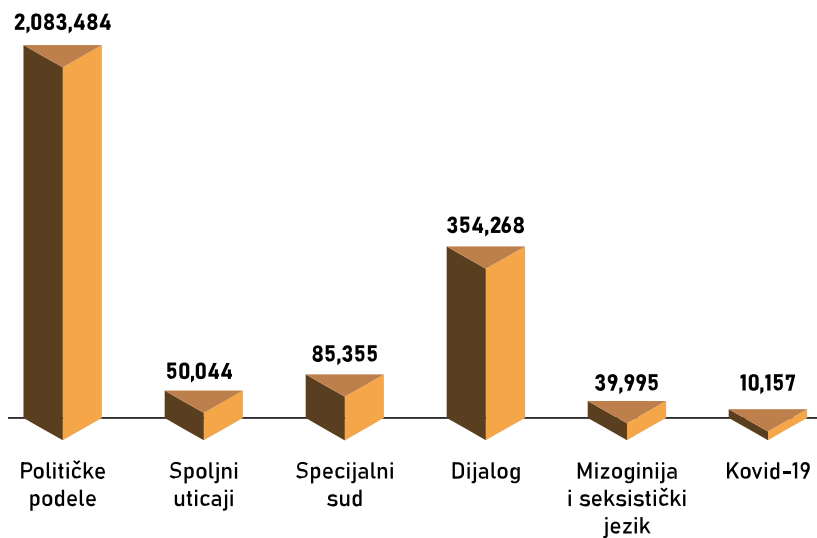
Mizoginija i seksističko izražavanje

U uzorku na albanskom jeziku, primećeno je više mizoginog jezika, korišćenje seksističkog i govora mržnje prema ženama. Tokom analize članaka, mizoginija i seksističko izražavanje najviše su korišćeni tokom kampanje za prvi i drugi izborni krug, posebno kada je reč o ženama koje su bile kandidatkinje za predsednika opštine. Što se tiče uzorka na srpskom jeziku, prilikom analize članaka, nije se naišlo na članke, sa takvim načinom izražavanja.

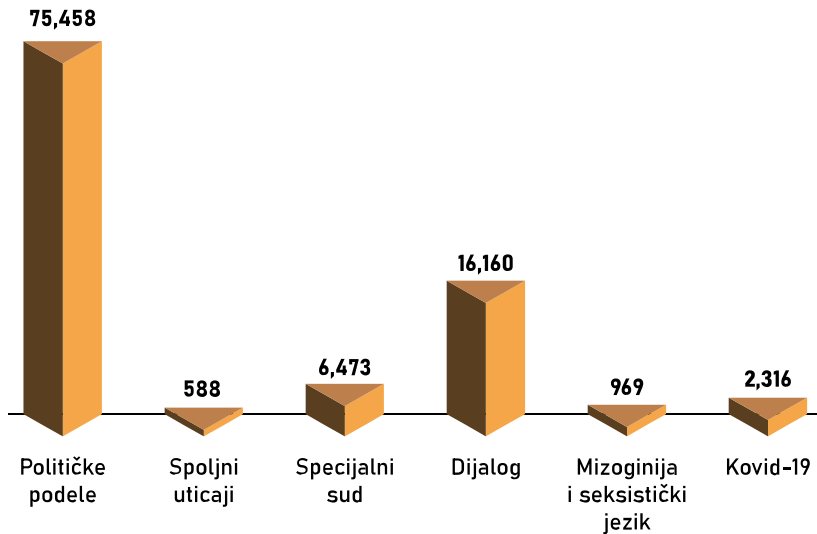
Kovid-19

U poslednjem kvartalu 2021. godine, analiza članaka vezanih za kovid-19, ukazala je na informacijske poremećaje samo u uzorku na albanskom jeziku, uključujući lažne vesti. Članci sa neistinitim sadržajem, su oni koji su izveštavali o merama koje je preduzela Vlada Kosova, sa time da brojni portali nisu pravično preneli istinu u svom izveštavanju.

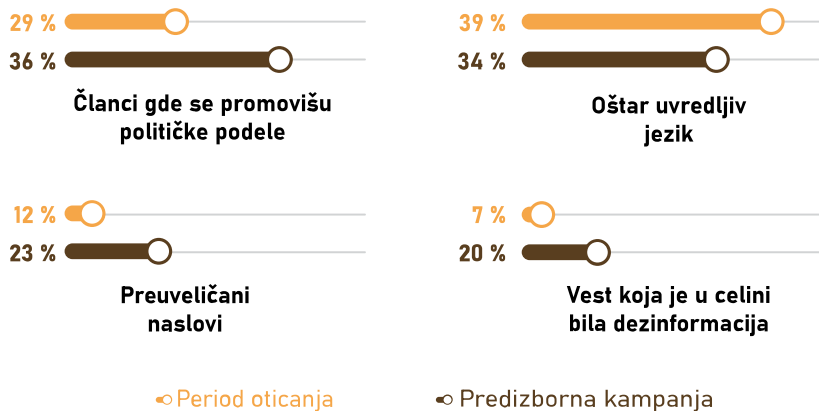
Grafikon 1. Broj potencijalnih čitalaca po kategorijama, u periodu nakon izbora, u oba uzorka. Izvor: Proračun D4D

Grafikon 2. Broj interakcija na društvenim mrežama po kategorijama, u periodu nakon izbora, u oba uzorka. Izvor: Proračun D4D

Grafikon 3. Procenat članaka sa informacijskim poremećajima, tokom izbornog perioda, u uzorku na albanskom jeziku. Izvor: Izveštaj o posmatranju izbora, 2021, D4D.

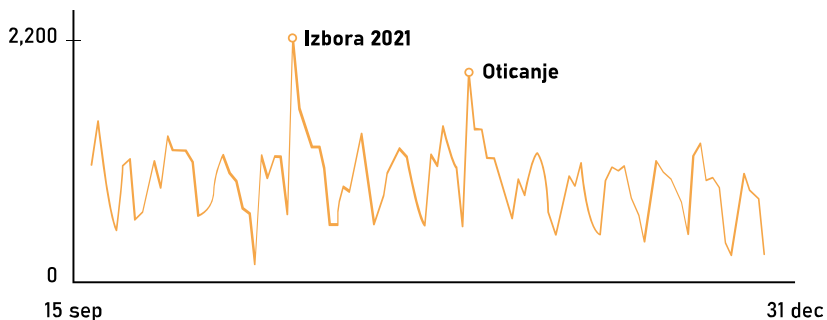
Grafikon 4. Procenat članaka sa informacijskim poremećajima, tokom izbornog perioda u uzorku na srpskom jeziku. Izvor: Izveštaj o posmatranju izbora, 2021, D4D.

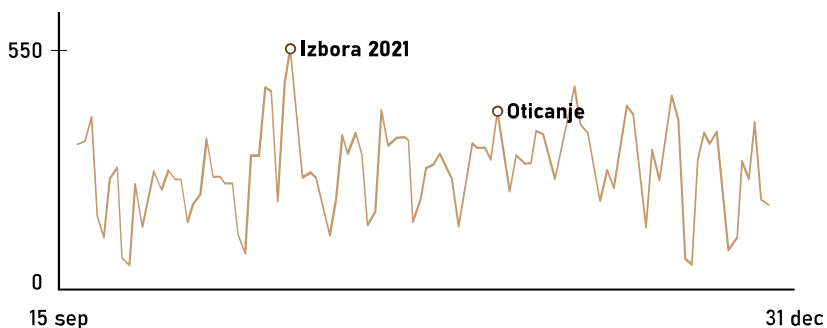
3.1. Političke podele i oštro izražavanje

Kao što se može primetiti i na grafikonima koji slede u nastavku, veći intenzitet oštrog izražavanja, koje promoviše političke podele primećen je tokom izborne kampanje, dostigavši svoju kulminaciju člancima i objavama na dane izbora, u prvom i drugom krugu. Ovo je uočljivije u uzorku na albanskom, međutim i u onom na srpskom jeziku, beleži trend koji je veoma sličan trendu uzorka na albanskom jeziku.

Grafikon 5. Broj članaka objavljenih na onlajn portalima u periodu 15. septembar - 31. decembar 2021. u uzorku na albanskom jeziku. Izvor: *Mediatoolkit*

Grafikon 6. Broj članaka objavljenih na onlajn portalima u periodu 15. septembar - 31. decembar 2021. u uzorku na srpskom jeziku. Izvor: *Mediatoolkit*

Sa druge strane, niz događaja u periodu nakon izbora, proizveo je veliki broj objava na onlajn portalima i društvenim mrežama. Za potrebe ovog izveštaja, izabrana su dva događaja koja su imala najveći odjek na portalima, kao i na društvenim mrežama. Prvi slučaj je konfrontacija poslanice Musliu i ministra Pecija, a drugi je sukob poslanice Deliuja Kodra i ministarke pravde, Albulene Haxhiu. Ova dva događaja izazvala su lavinu objava po portalima i visoku uključenost građana, kroz njihove reakcije na društvenim mrežama. Gledajući u brojkama, samo ova dva narativa zajedno su proizvela više od 75,000 interakcija na Fejsbuku. Ova dva primera su značajni pokazatelji za sagledavanje nivoa i dubine političkih podela na Kosovu i njihovog odraza na građane.

U uzorku na srpskom jeziku, u najvećem broju slučajeva u ovom periodu korišćeno je više tekstova sa senzacionalnim, preuveličanim naslovima, huškačkim jezikom i vestima koje su stvarale paniku među građanima, u smislu potencijalnog sukoba između Kosova i Srbije. Ono što je najuočljivije u člancima u uzorku na srpskom jeziku jeste raspirivanje i međuetnička mržnja, koji su u većini slučajeva servirani javnosti, objavljivanjem video zapisa sa srpskih portala i društvenih mreža. Takođe, tokom ovog perioda u mnogim člancima u uzorku na srpskom jeziku korišćen je pristrasan jezik, kao još jedan vid podrške Srpskoj listi.

Veliki broj članaka imao je preuveličane naslove, koji su imali za cilj da povećaju broj klikova čitalaca i njihovih komentara na platformi Fejsbuk. Sem članaka na onlajn portalima i komentara predstavnika političkih subjekata, u velikoj meri su primećeni i komentari građana koji su iznosili svoje stavove protiv jednog kandidata/kandidatkinje ili političkog subjekta, a koji su neretko sadržali govor mržnje i uvredljive komentare. U uzorku na albanskom jeziku, vesti na onlajn portalima, sa informacijskim poremećajima i preuveličanim naslovima o političkim podelama, primećene su i tokom praćenja izborne kampanje. Kada je reč o oštrom i uvredljivom izražavanju, 34% članaka koji su praćeni tokom izborne kampanje bilo je upravo takve sadržine, bilo da je reč o naslovu ili o sadržaju članaka uopšte.

Tabela 3. Podela članaka i objava prema potencijalnoj čitanosti i interakcijama na društvenim mrežama u oba uzorka. Izvor: Proračun D4D

Period	Političke podele na albanskom jeziku	Potencijalni čitaoci	Interakcije na društvenim mrežama
Nakon izbora	Fizički napad na ministra poljoprivrede		15,497
Nakon izbora	Uvreda poslanice na račun Kumanovske grupe	2,083,484	59,961
Izborni	Vest da se Andin Hoti pridružio Pokretu Samoopredeljenje		1,957
Izborni	Vađenje iz konteksta fotografije kandidata za predsednika Prizrena, Mytahera Haskuke		967
Izborni	Lažna vest da kandidat za Opštinu Priština „Rama ima problema sa porodicom Rite Ora“		413
Izborni	Senzacionalna vest da je PDK pod direktivama Beograda	4,095	1,463
Ukupno		2,087,579	80,258

	Političke podele na srpskom jeziku	Potencijalni čitaoci	Interakcije na društvenim mrežama
Izborni	Izvlačenje iz konteksta akcija Kosovske policije na severu i sukoba iz 1999. godine	213,292	4,098
Izborni	Sarkastična vest da je srpska kriminalna grupa pokušala da uđe na Kosovo, ali nije imala PCR test	68,209	3,506
Izborni	Optužbe srpskih zvaničnika da premijer Kurti koristi situaciju na severu iz izbornih pobuda	14,700	
Ukupno		296,201	7,604

Primeri iz uzorka na albanskom jeziku

Vest pod naslovom „Blerta Deliu iz PDK naziva bivšeg borca OVK teroristom“? je objavljena na nekoliko onlajn portala i naloga na društvenim mrežama i izazvala je burne reakcije. Poslanica Deliu je na parlamentarnoj sednici

Blerta Deliu e PDK-së e quan terrorist ish luftëtarin e UÇK-së?

pređčila vezu ministarke pravde i njenog devera, koga je nazvala teroristom, o čemu predmetni članak ne navodi činjenice i argumente. Oko 112 stranica, grupa i onlajn portala izvestilo je o ovoj sednici i uprkos reakcijama, proizvelo je 59,961 interakciju, 47,939 lajkova,

5,606 komentara, 3,502 deljenja i 2,914 drugih reakcija, dok su video zapisi podeljeni na Fejsbuku, pregledani 2,083,484 puta.

U nizu članaka objavljenih na onlajn portalima i društvenim mrežama, izveštavano je o žustroj raspravi između ministra poljoprivrede, Fatona Pecija i poslanice PDK, Ganimete Musliu, koja je koristila oštar i uvredljiv način izražavanja prema ministru

Musliu e gjuajti me ujë, Peci: "Nuk ka bir nane që më ndal"

Peciju. Na portalima i društvenim mrežama širen je uvredljiv način izražavanja, koji je u nekim navratima, izvučen iz konteksta. Debata je eskalirala i završila fizičkim napadom, gde je poslanica Musliu bacila čašu vode u pravcu ministra. Ovo je izazvalo viralnu reakciju na portalima i u društvenim medijima. Na Fejsbuk stranicama i grupama ovi narativi su imali rekordan broj reakcija i deljenja na društvenim mrežama. Ovaj sukob je ostvario 15,497 interakcija od kojih 11,380 lajkova, 3,482 komentara, 202 deljenja i 443 drugih reakcija. Ovaj narativ je objavljen na više od 105 stranica i grupa na Fejsbuku.

Prvog dana predizborne kampanje, proširila se vest da je sin Ukshina Hotija napustio PDK i pridružio se Pokretu Samoopredeljenje. Vest je za javnost prvobitno podelio jedan portal, a ona je pod sličnim naslovima ponovo objavljena na još devet drugih portala / stranica. Ovih deset članaka ukupno ostvarilo je 1,957 interakcija,

Mori post nga Kurti, Andin Hoti largohet nga PDK
Detaje: <https://b11jy/3Aew031>

od kojih 1,252 lajkova, 560 komentara, 26 deljenja i 119 drugih interakcija. Međutim, Andin Hoti objavio je demant da napušta Demokratsku partiju Kosova i da se pridružuje LVV-u, na svom zvaničnom nalogu na Fejsbuku, ocenjujući neprihvatljivim vesti koje su dovele do tendencioznih nejasnoća u javnosti i orkestriranih napada, koji su kulminirali „bombastičnom“ većću o njegovom navodnom udaljavanju iz PDK. Nakon provere ove vesti, primetili smo

da je prvi put o ovom pitanju upitan jedan predstavnik političkog subjekta PDK, u intervjuu na jednoj od nacionalnih televizija, odakle je ova vest i počela da se širi.

Članak pod naslovom: „VV traži glasove za Haskuku Kurtijevom slikom“, članak je koji je napravio veliku pometnju tokom predizborne kampanje. Ova vest je zapravo bila iskrivljena, jer su portali postavili samo polovinu bilborda, na kome se nalazila fotografija lidera Pokreta Samoopredeljenje, Albina Kurtija, dok su drugi deo sa fotografijom kandidata za predsednika opštine iz ovog političkog subjekta, Mytahera Haskuke, uklonili. Ovaj članak su reprodukovale tri Fejsbuk stranice koje su ostvarile ukupno 967 interakcija, od čega 236 lajkova, 224 komentara, 14 deljenja i 493 druge interakcije.

Përparim Rama, sada gradonačelnik Prištine, tokom predizborne kampanje je u svojstvu kandidata za gradonačelnika iz reda LDK, etiketiran na medijskim profilima na Fejsbuku koji su podelili vest da je Përparima Ramu tužila porodica poznate kosovske pevačice

LAJMI I FUNDIT: Përparim Rama hidhet në gjyq nga familja e Rita Orës? Flet kandidati i LDK-së për Kryetar të Prishtinës 🇲🇰

REPORTER.NET
Përparim Rama hidhet në gjyq nga familja e Rita Orës?
Kandidati për Kryetar të Prishtinës flet për Gazetën...

svetskog glasa, Rite Ora, jer nije završio projektovanje / renoviranje porodične kuće Sahatçiu-Ora u Londonu, kako je dogovoreno. Përparim Rama je u intervjuu za list Reporteri sve demantovao, rekavši da je u dobrim odnosima sa porodicom Sahatçiu-Ora. Ova vest je takođe iskorišćena za privlačenje što većeg broja klikova, prepolovljavanjem naslova „Porodica Rite Ora tuži Përparima Ramu?“ uz uklanjanje dela „Proglašen za kandidata za gradonačelnika Prištine“. Takvi članci su podeljeni na 22 javne Fejsbuk stranice, kao i u 11 otvorenih grupa. Ukupno, ovi članci su ostvarili 413 interakcija od kojih 198 lajkova, 120 komentara, 21 daljih deljenja i 74 drugih interakcija.

13. oktobra, kada je situacija na severu bila nestabilna, podeljen je članak pod nazivom „PDK i Brnabić sa sličnim reakcijama o policijskim akcijama na severu“, u kome je ista grupa opisala „PDK pod direktivama Beograda“. Ovaj zaključak je podstakao političke podele i netačno je informisao građane, pošto nije sadržao činjenice koje govore u prilog konstataciji da je ovaj politički subjekt pod direktivama Beograda, već su takve optužbe iznete zbog različitih političkih uverenja. Podeljen članak je imao 4,095 potencijalnih čitalaca, a uspeo je da ostvari 1,463 interakcije, od kojih 650 lajkova, 430 komentara, 114 daljih deljenja i 269 drugih interakcija.

Primeri iz uzorka na srpskom jeziku

Pored raspirujućih konstatacija, ovaj članak na prvi pogled u naslovu preuveličava ceo događaj. Članak istovremeno povezuje policijske akcije na severu zemlje, kako bi kod građana stvorio utisak da ovakav sukob ima razmere konflikta iz 90-ih. Ovaj članak je dostigao 213,292 potencijalna čitaoca i imao je 4,098 interakcija, od čega 2,716 lajkova, 1,189 komentara i 193 puta je podeljen na društvenim mrežama.

"DA LI ĆEMO SAHRANJIVATI BRAČU KAO 1999.?"
Sestra ranjenog Srečka Sofronijevića obratila se Vučiću, predsednik u Raškoj sluša emotivne ispovesti Srba sa KiM: "Neizdrživo je!"

"A do ti varrosim vëllezërit si në 1999?" Motra e të plagosurit Srečko Sofronijovic i është drejtuar Vucicit, presidenti në Rashkë, i ndëgjon fjalimet emotive të serbëve në Kosovë: "Është e padurueshme!"

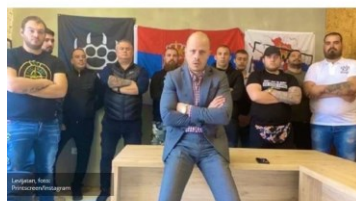
U drugom slučaju je preuveličan i izvađen iz konteksta članak „Levijatani pošli u rat za Kosovo, pa vraćeni sa granice jer nisu imali PCR test.“ U članku je objavljen i video zapis neonacističkog ekstremnog pokreta Levijatani, organizacije koja generalno tvrdi da se bavi pravima životinja, ali je poznata po svojim radikalnim ekstremističkim stavovima.

U video zapisu unutar članka, ekstremista Pavle Bihali najavljuje da svi oni koji žele da krenu u rat za Kosovo moraju da urade PCR test. Ovaj članak, između ostalog, kroz poruku u članku podstiče i međuetničku mržnju, obaveštavajući sve one koji su spremni, kako da uđu na Kosovo da se bore. Ovaj članak je dopreo do 68,209 potencijalnih čitalaca i proizveo je 3,506 interakcija, od čega 2990 lajkova, 423 komentara i 93 puta je podeljen na društvenim mrežama.

U članku pod naslovom „Nema sa čim da izađe pred glasače: Petković: Kurti generiše krizu za šaku glasova“, korišćen je pristrasan jezik, pozivajući se na izjave Petra Petkovića, direktora Kancelarije za Kosovo u Vladi Srbije. Jednostrane izjave političara u Srbiji bile su naglašene, u većini slučajeva su se odnosile na akcije na severu i pozivaju Srbe da glasaju samo za Srpsku listu. Ovaj članak navodi optužbe na račun premijera Kurtija, da nije uspeo da povede predizbornu kampanju i da koristi akcije na severu kao svoju kampanju. Istovremeno su u svim ovim člancima optužene i ambasade koje se nalaze na Kosovu da podržavaju tako nešto, navodeći da podržavaju nasilje nad srpskom zajednicom na Kosovu. Dati članak imao je 14,700 potencijalnih čitalaca.

Levijatani pošli u rat za Kosovo, pa vraćeni s granice jer nisu imali PCR test

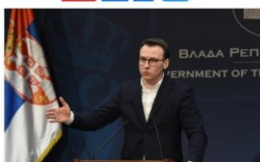
© 14/10/2021 18:58 | © 14/10/2021 18:58 | 0 komentara | Facebook | LinkedIn

„Levijatani janë nisur për luftë në Kosovë, por janë kthyer nga kufiri pasi nuk kanë pasur teste PCR“

"NEMA SA ČIM DA IZAĐE PRED GLASAČE" Petković: Kurti generiše krizu za šaku glasova

Novi Sad, 14.10.2021. | Facebook | LinkedIn | Twitter

"NUK KA ME ÇFARË TË DAL PARA VOTUESVE" Petkovic: Kurti po gjeron krizë për një grusht votash

3.2. Spoljni uticaji

Što se tiče stranih članaka, onlajn portali na Kosovu obično se služe člancima koje prevode sa stranih jezika, člancima u vezi sa politikom na Kosovu, što je uočeno u analizi članaka na oba jezika, albanskom i srpskom, koja je obavljena u vreme održavanja lokalnih izbora na Kosovu kao i u poslednjem kvartalu 2021. godine. Prilikom analize ovih vesti u oba uzorka bilo je senzacionalnih, neistinitih članaka, koji su sadržali dezinformacije, govor mržnje i koji su bili tendenciozni.

U uzorku na albanskom jeziku, spoljni uticaj je prevashodno primetan kroz članke prevedene iz srpskih medija. Što se tiče primera na albanskom jeziku, bio je znatno veći broj članaka koji su se odnosili na Vladu Kosova, Richarda Grenella, specijalnog izaslanika za dijalog Kosova i Srbije, u mandatu bivšeg američkog predsednika Donalda Trampa, situaciju nastalu na severu zemlje sa pojačanim policijskim snagama, ali ne i članaka koji bi mogli imati direktnog uticaja na mišljenje građana, kada je reč o lokalnim izborima. I u člancima na albanskom jeziku primećene su vesti koje su preuveličanim i iskrivljenim naslovima imale za cilj da ostvare što veći broj klikova. Vesti takve prirode činili su članci koji su govorili o Sjedinjenim Američkim Državama.

U uzorku na srpskom jeziku, objavljeni članci o spoljnim uticajima tokom izborne kampanje nisu bili direktno povezani sa lokalnim izborima, osim u slučaju uzorka na srpskom jeziku, sa člancima o uticaju Beograda i Miloradu Dodiku, bivšem predsedniku Republike Srpske, iz Bosne i Hercegovine koji su bili najvidljiviji. Njihove izjave su podeljene u dva dela. Prvo, dali su preuveličane izjave o situaciji na severu, a drugo, pozvali su Srbe na Kosovu da glasaju za Srpsku listu. U tom kontekstu, primećena je tendencija onlajn portala na srpskom jeziku da iskrivljuju činjenice na terenu i preuveličaju okolnosti situacije. Ostatak tekstova sadržao je oštar način izražavanja i neistinite narative na portalima na srpskom jeziku u vezi sa Zapadom i imenovanjem komandanta kosovske vojske.

Tabela 4. Podela članaka i objava prema potencijalnoj čitanosti i interakcijama na društvenim mrežama u oba uzorka. Izvor: Proračun D4D

Period	Spoljni uticaj u vestima na albanskom jeziku	Potencijalni čitaoci	Interakcije na društvenim mrežama
Nakon izbora	Članak koji izvlači iz konteksta stav američkog političkog analitičara o Kurtiju		99
Izborni	Preuveličan poziv srpskog državnog zvaničnika da Albin Kurti vodi region u krvoproliće		3,136
Izborni	Članak da se Rusija sprema da interveniše sa svojom vojskom, na granici sa Kosovom		17
Izborni	Vest da Srbija plaća Grenella oko 100 hiljada dolara mesečno		3,075
Ukupno		0	6,327

	Spoljni uticaj u vestima na srpskom jeziku	Potencijalni čitaoci	Interakcije na društvenim mrežama
Izborni	Neistinite vesti da Zapad gura Kosovo ka radikalizmu	57,200	12
Izborni	Poziv Milorada Dodika kosovskim Srbima da glasaju za Srpsku listu	3,981	
Izborni	Članak Sputnika koji povezuje akcije na severu sa namerom kosovske vlade da preuzme kontrolu nad prirodnim bogatstvom	28,004	
Nakon izbora	Neistinita vest da je izabrani komandant kosovske vojske povezan sa kriminalnim klanovima	5,433	66
Nakon izbora	Uvredljivo upućivanje na Albance, od strane državnih zvaničnika Srbije		421
Nakon izbora	Vest Sputnika da Amerika proizvodi lažne podatke da bi uticala na zapadne zemlje u humanitarnim intervencijama	44,661	2
Ukupno		139,279	501

Primeri iz uzorka na albanskom jeziku

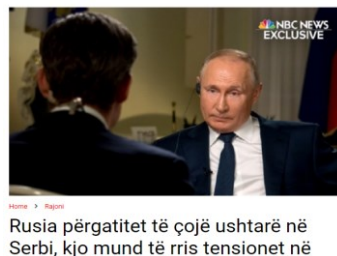
Objava pod naslovom: „Iz SAD stiže direktan poziv Albinu Kurtiju: „Vodite računa, nikada to nemojte prihvatati“, vest je sa preuveličanim naslovom, koja tera ljude da na nju kliknu. Iako je članak poruka premijeru Albinu Kurtiju o formiranju Zajednice srpskih opština, on ne dolazi od neke zvanične institucije iz Sjedinjenih Država, već od profesora Univerziteta u Njujorku, Alona Ben Meira, te se ovaj članak smatra člankom sa preuveličanim, obmanjujućim naslovom koji je objavljen samo zarad što većeg broja klikova. Ova objava dostigla je 99 interakcija od kojih 83 lajkova, 7 komentara, 6 daljih deljenja i tri druge interakcije.

Članak pod naslovom: „Đurić: Kurti vodi region u krvoproliće“, vest je koja je tokom izborne kampanje na Kosovu kružila u raznim medijima, ali i stranim. Izjava Marka Đurića, ambasadora Srbije u SAD je preuveličana i neosnovana, jer ovakvi postupci nisu doveli zemlju do krvoprolića. Đurićeva izjava na njegovom Tviter nalogu, objavljena je u makedonskim medijima, i tom prilikom je ostvarila ukupno 3,136 interakcija, od toga 1,714 lajkova, 1,400 komentara i 32 daljih deljenja.

Nakon situacije nastale na severu Kosova, gde su morale da intervenišu specijalne jedinice Kosovske policije, počelo je izveštavanje da se Rusija sprema da pošalje svoju vojsku na granicu između Kosova i Srbije. Ovaj članak su objavili mediji u Rusiji, a preneli su ga sajтови na Kosovu, sa

istim senzacionalnim naslovom. Ova objava dostigla je 17 interakcija od kojih 5 lajkova, 4 komentara i 8 drugih interakcija.

Vest pod naslovom „Janjić: Srbija plaća Grenella 100 hiljada dolara mesečno za lobiranje“, objavljena 8. novembra, jedan je od članaka koji je tokom kampanje za drugi izborni krug, podelilo još 10 drugih Fejsbuk stranica. Izjavu političkog analitičara Dušana Janjića i sam Richard Grenell ocenio je lažnom vešću. Istu vest demantovao je i sam srpski analitičar Janjić, rekavši da je njegova izjava pogrešno protumačena. Janjić je to demantovao u intervjuu. Ovaj članak je podeljen na 11 stranica i u 8 grupa na Fejsbuku, gde je ostvario ukupno 3,075 interakcija, od čega 1,365 lajkova, 854 komentara, 444 daljih deljenja i 411 drugih interakcija.

Primeri iz uzorka na srpskom jeziku

U tekstu „Mentori kosovske nezavisnosti, guraju radikalizaciju – i ovo nije kraj“, gost Sputnika.rs govori o dešavanjima na severu Kosova, i to prikazuje kao dokaz da su isti ljudi koji su podržali projekat jednostrane nezavisnosti Prištine odlučili da radikalizuju i ubrzaju ovaj proces, a to je najopasnije. Dezinformisanjem i pristrasnim narativima, zapadne države se prikazuju kao glavni faktori uticaja na događaje koji su se odigrali. Ovaj članak je imao 57,200 potencijalnih čitalaca i podeljen je 12 puta.

U članku „Pozivam sve Srbe na Kosovu, da se okupe oko Srpske liste“ član

Mentori kosovske nezavisnosti guraju radikalizaciju – i ovo nije kraj

22.08.19 10:00:00 (Izveštavanje: 09:43 14.03.2020)

Mentorët e pavarësisë së Kosovës, po shtyejnë drejt radikalizimit - dhe kjo nuk është e gjitha

Dodik: Pozivam sve Srbe da se okupe oko Srpske liste

Dodik: I ftoj të gjithë serbët, të mbiledhen rreth Listës Serbe

Predsedništva Bosne i Hercegovine, Milorad Dodik, pozvao je kosovske Srbe da se okupe oko Srpske liste, kojoj je poželeo uspeh na lokalnim izborima predviđenim da se održe 17. oktobra. Članak je preveden i objavljen u medijima i portalima na albanskom jeziku. Ovaj članak je imao 3,981 potencijalnih čitalaca i nije dalje deljen.

Kao dokaz da je bilo pokušaja spoljnih uticaja od strane raznih portala i medija, kao i raznih političkih funkcionera u Srbiji, i onih sa uticajem iz Rusije, možete pogledati jednu od vesti koja je kružila na portalu Sputniknews, koja je okarakterisana kao dezinformacija, pod naslovom „Vesti: Da li je moguće da ROSU krene da zauzima Gazivode, Trepču i ostale vitalne objekte / video / ”. Ovaj članak imao je 28,004 potencijalnih čitalaca. Ovaj članak uopšteno govori o pitanju koje uopšte nije ni u kakvoj povezanosti sa njegovim naslovom. Kada otvorimo ovaj članak, on govori o izborima u Rusiji i činjenici da stranka Vladimira Putina drži Dumu.

Vesti: Da li je moguće da ROSU krene da zauzima Gazivode, Trepču i ostale vitalne objekte / video /

14/03/2020 06:00:00

“Lajme: A është e mundur që Rosu të nis kapjen e Ujmanit, Trepçës dhe objekteve tiera vitale/video/”

Narativ koji je proizveo Sputnik Srbija imao je za cilj da ocrni američku politiku u međunarodnim sukobima. Ovaj članak, citirajući Nikolu Vrzica, autora emisije „Novi Sputnik poredak“, tvrdi da SAD svojim saveznicima deli lažne informacije o međunarodnim sukobima, koje se potom ispostavljaju netačnim. Ovo uključuje podatke o masakru u Račku. Reč je o sukobu Ukrajine i Rusije, u kome SAD pokušavaju da utiču na skeptičnije zemlje, poput Nemačke. Ovaj članak imao je 44,661 potencijalnih čitalaca i dva puta je podeljen.

Od Račka do Iraka: Imaju li SAD nekog novog Kolina Pauela i za priče o „ruskoj invaziji“

22:39 06.12.2021 (Obaveštenje: 15:59 07.12.2021)

„Sinovac Adema Jasharija iz teftera zapadnih službi na čelu Kosovskih bezbednosnih snaga“, naslov je koji se odnosi na izbor Bashkima Jasharija na čelo KBS. Prvo, ova vest je u svom naslovu

potpuno neistinita. Dok sadržina članka pokazuje još veću sklonost da se čitaoci dezinformišu, upućujući se na porodicu komandanta KBS-a, kao da se radi o prodavcima droge i oružja, koje navodno takvim smatraju i sami zapadnjaci. Ovu objavu su na Fejsbuku objavili portal Politika i Vaseljenska, a ostvarila je ukupno 68 interakcija, od čega 44 lajkova, 22 komentara i 2 deljenja.

Još jedan članak koji se odnosi na imenovanje Bashkima Jasharija na čelo KBS-a je vest pod naslovom „Ko je novi komandant KBS: Bliski rođak osnivača OVK, spreman da uradi sve protiv Srba”.

Ovaj članak je od početka dezinformišući i tendenciozan. On ima tendenciju da stvori neistinita mišljenja o određenoj ličnosti, i da istovremeno utera strah Srbima, koji već žive na Kosovu. U ovom članku se nalazi i intervju sa Drecunom, poslanikom u Skupštini Srbije, koji, između ostalog, kaže da je g. Jashari stavljen na ovu funkciju kako bi započeo etničko čišćenje Srba i kao takav predstavlja opasnost po Srbe. Ovaj članak imao je 5,433 potencijalnih čitalaca.

Upotreba govora mržnje od strane političara u Srbiji odavno je postala ustaljena navika. Jedan od njih koji koristi govor mržnje prema Albancima je Aleksandar Vulin, ministar unutrašnjih poslova u Vladi Srbije. On u svojim izjavama vrlo često koristi izraz „šiptari”, kao izraz koji se koristi u negativnoj i diskriminatorskoj konotaciji. Međutim, ovaj termin je osporavan u

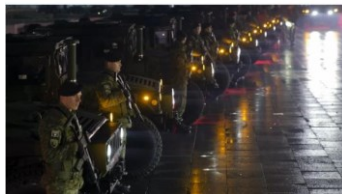
Sinovac Adema Jašarija iz tefera zapadnih službi

Postoje indicije da je familija Jašari umešana u trgovinu drogom i oružjem, što je s bezbednosnog aspekta pretnja za Citav Balkan, kaže stručnjak za bezbednost Gordana Mišev

Ko je novi komandant KBS: Bliski rođak osnivača OVK, „spreman da uradi sve protiv Srba“

19.01.30.11.2021 (Osveteno: 19.05.30.11.2021)

EDHE GJYKATA E APELIT LEGALIZON
TERMIN FYES “ŠIPTARI”, KRYETARI I
KNSH-SË PARALAJMËRON PADI NË
GJYKATËN KUSHTETUESE NDAJ VULINIT

sudovima u Srbiji, ali je Apelacioni sud već dozvolio upotrebu ove uvredljive reči, nekažnjavanjem takvog načina izražavanja. Upotreba ovih termina ima generalno pežorativnu konotaciju, stvarajući tako ksenofobiju kod Srba koji tu reč ne koriste. Istovremeno, predsednik Nacionalnog saveta Albanaca je izjavio da će nastaviti bitku sve do Ustavnog suda, kako se ova reč ne bi ozakonila. Ovaj članak je ostvario 428 interakcija uključujući 320 lajkova, 87 komentara i 14 deljenja, a objavilo ga je 7 stranica na Fejsbuku.

3.3. Specijalni sud

Specijalni sud je jedna od tema koja na portalima i društvenim mrežama zauzima zapaženo mesto, u smislu objavljivanja vesti u vezi sa licima koja su uhapšena od strane ovog suda, a neka od njih bili su i čelnici države Kosovo, kao što su Hashim Thaçi koji je bio predsednik Kosova pre nego što je uhapšen, Kadri Veseli takođe jedan od uhapšenih, koji je bio predsednik Demokratske partije Kosova (PDK), poslanik pokreta Samoopredeljenje, Rexhep Selimi, Jakup Krasniqi bivši predsednik Skupštine Kosova, Nasim Haradinaj i Hysni Gucati, članovi Udruženja ratnih veterana, Salih Mustafa, direktor Obaveštajnog odeljenja u Ministarstvu odbrane i Pjetër Shala, bivši vojnik OVK. Svi oni bili su čelnici i pripadnici Oslobođilačke vojske Kosova (OVK).

O svim ovim uhapšenima, stalno se objavljuju vesti, kako u kosovskim tako i u srpskim medijima, ali sve te vesti ne govore istinu. U 100 analiziranih vesti u tromesečnom periodu (oktobar, novembar, decembar), oko Specijalnog suda, četiri vesti imaju preuveličan naslov, nisu zasnovane na činjenicama i ne govore istinu. Između ostalog, kroz ove izjave, portali i društvene mreže objavljuju članke sa senzacionalnim naslovima i neistinitim vestima, koje podstiču čitaoce da na njih kliknu, samo da bi tim činom povećali svoju čitanost.

Sa druge strane se u člancima na srpskom jeziku koji se odnose na Specijalni sud primećuje oštar način izražavanja, gde se za bivšeg

pripadnika OVK koriste pežorativni izrazi, nazivajući ih: ratnim zločincima, teroristima i slično.

Tabela 5. Podela članaka i objava prema potencijalnoj čitanosti i interakcijama na društvenim mrežama u oba uzorka. Izvor: Proračun D4D

Period	Specijalni sud u vestima na albanskom jeziku	Potencijalni čitaoci	Interakcije na društvenim mrežama
Nakon izbora	Vest izvučena iz konteksta o honorarima advokata okrivljenih pred Specijalnim sudom	11,463	432
Nakon izbora	Neosnovane optužbe na račun okrivljenih pred Specijalnim sudom, da ih je država ostavila u zaboravu i da o njima ne vodi računa	64,112	2,146
Nakon izbora	Objava izvučena iz konteksta prikazuje datum oslobađanja bivšeg predsednika Taçija iz Haga		3,849
Ukupno		75,575	6,427

	Specijalni sud u vestima na srpskom jeziku	Potencijalni čitaoci	Interakcije na društvenim mrežama
Nakon izbora	Omalovažavajući i uvredljivi članci u srpskim medijima o okrivljenima pred Specijalnim sudom	9,780	1
	Ukupno	9,780	1

Primeri iz uzorka na albanskom jeziku

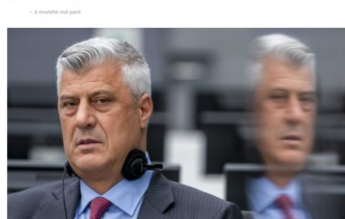
Članak koji je objavio jedan onlajn portal deli status jednog advokata sa Kosova u vezi sa njegovim preuveličanim komentarima na račun Specijalnog suda i troškova okrivljenih u ovom procesu. Tačnije, u statusu objavljenom na Fejsbuku, advokat tvrdi da su okrivljeni milioneri i da država ne treba da plaća usluge njihove odbrane, jer ih sud u tim predmetima tereti kao pojedince, a ne kao borce OVK. Međutim, prvo, članak ne iznosi činjenice o bogatstvu pomenutih pojedinaca i u potpunosti je izgrađen isključivo na objavi dotičnog advokata. Drugo, prema [Zakonu o Specijalizovanim većima](#), tačnije, član 21 glasi da u slučaju da imovno stanje pojedinaca ne omogućava pravnu zaštitu pred ovim sudom, država mora da im dodeli branioca o svom trošku. Ovaj članak je dopreo do 11,463 potencijalnih čitalaca i generisao je

Të akuzuarit e Gjykatës Speciale marrin miliona euro, Gazmend Halilaj: Tmerr çfarë po ndodh! Të ndalen këto para, ata akuzohen si individ, e jo...

NGA: N.S.H. ME 4 TETOR 2021 NË ORA: 10:21

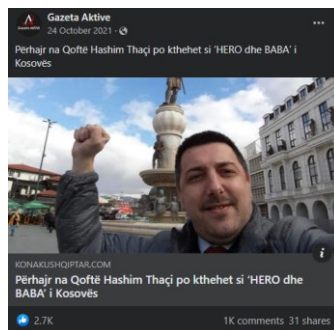
Ish-presidenti Taçi flet nga Haga: Në luftë mund të ishim vrarë, gjithçka tjetër na bënë më të fortë

ukupno 432 interakcije, od kojih je dobio 345 lajkova, 78 komentara i 9 deljenja.

Članak izveden iz intervjua jednog novinara iz Albanije otkriva kontroverzne komentare bivšeg predsednika Kosova, sada okrivljenog pred Specijalnim sudom, Hashima Thačija. S jedne strane, prema komentarima novinara, Thači je kritikovao Vladu Kosova zbog nemara, dok je sa druge strane odbio da se sastane sa zvaničnicima Ministarstva pravde, tvrdeći da to rade samo zarad predizborne kampanje.. Ovaj članak je dopreo do 64,112 potencijalnih čitalaca i imao je 2,146 interakcija, od čega 1,501 lajkova, 498 komentara i 147 daljih deljenja. Štaviše, ovaj članak su ponovo objavila 2 druga onlajn medija.

Članak pod naslovom: „Neka nam je sa srećom, Hashim Thači se vraća kao „HEROJ i OTAC Kosova“, izjava je novinara Valona Syle, koji ironično navodi da će se bivši predsednik Kosova, Hashim Thači, koga je uhapsio Specijalni sud, vratiti na Kosovo u aprilu. Ova vest se smatra netačnom, pošto nijedna od nadležnih institucija nije saopštila takvu vest, imajući u vidu

da se protiv Thačija vodi sudski proces i da su Specijalizovana veća 27. januara izdala saopštenje da će Thačiju biti produžen pritvor. Ovaj članak je dopreo do 11,383 potencijalnih čitalaca, podeljen je 32 puta, od čega je imao 3,849 interakcija, od čega 2, 696 lajkova, 1,017 komentara i 104 daljih interakcija.

Primeri iz uzorka na srpskom jeziku

U ovom članku sudeći po naslovu „Svi ratni zločinci ostaju u Hagu: Specijalni sud nije pustio nijednog teroristu sa Kosova i Metohije na uslovnu slobodu“ vidimo da su istovremeno korišćeni i oštar i netačan način izveštavanja. Ovaj članak naziva okrivljene iz Oslobođilačke vojske Kosova (OVK), ratnim zločincima, uprkos činjenici da su u Hagu samo u svojstvu okrivljenih. U sadržaju ovog članka takođe se koristi oštar način izražavanja, sa terminima kao što su „ratni zločinac“, „terorista“ i sl., kojima je ovaj tekst pun. Nazivanje uvredljivim imenima, posebno nekoga ko je još uvek samo okrivljen bez ikakve odluke, zapravo predstavlja vid iskrivljenog predstavljanja činjenica. Ovaj članak je potencijalno dopreo do 9,780 potencijalnih čitalaca, a podeljen je samo jednom.

3.4. Dijalog Kosova i Srbije

Dijalog Kosova i Srbije je jedna od najučestalijih tema diskusije u kosovskoj politici otkako je započeo marta 2011. godine. Ova tema, sem što predstavlja neizostavan deo plana upravljanja svake vlade, zauzima zapaženo mesto u različitim debatama na televiziji, portalima, kao i na društvenim mrežama. Osim u domaćim medijima, ova tema je zastupljena i u raznim međunarodnim medijima i portalima. Dakle, pošto je zauzela tako veliki prostor i kao tema od velikog značaja za obe zemlje, objavljivanje članaka o ovom pitanju poprilično je značajno. Prilikom analize članaka tokom oktobra, novembra i decembra 2021. na albanskom i srpskom jeziku, bilo je članaka koji su sadržali informacijske poremećaje.

U uzorku na albanskom jeziku su tokom analize uočene vesti koje su se sastojale prevashodno od govora mržnje i oštrog izražavanja

prema premijeru Kosova, Albinu Kurtiju, kada je bilo reči o pitanju dijaloga. „Kukavica“, „peder“, „licemer“, „lenčuga“, „razmaženko“, neke su od reči koje je jedan analitičar uputio poslaniku Skupštine Kosova, Ramushu Haradinaju i premijeru Kosova, Albinu Kurtiju. Sa druge strane, kada govorimo o člancima na srpskom jeziku u vezi sa pitanjem dijaloga Kosova i Srbije, ima tekstova sa preuveličanim naslovima i lažnim vestima. Svi ovi članci, kako na albanskom tako i na srpskom jeziku, ostvarili su veoma veliku interakciju i u velikoj su meri deljeni putem različitih medija, tako da su do javnosti uspeji da dospeju članci sa informacijskim poremećajem.

Tabela 6. Podela članaka i objava prema potencijalnoj čitanosti i interakcijama na društvenim mrežama u oba uzorka. Izvor: Proračun D4D

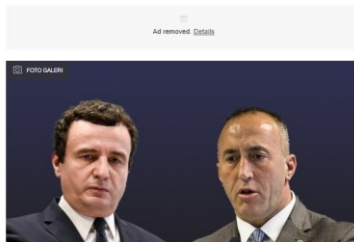
Period	Dijalog Kosova i Srbije, u uzorku na srpskom jeziku	Potencijalni čitaoci	Interakcije na društvenim mrežama
Izborni	Izjava srpskih zvaničnika sa ciljem da dignu paniku zbog akcije Kosovske policije na severu	82,580	2,051
Izborni	Izjave premijera Kurtija koje je Sputnik Srbija izvukao iz konteksta	76,808	1,678
Nakon izbora	Neistinite i preuveličane vesti o izjavama premijera Kurtija	80,377	560
Nakon izbora	Preuveličan i neistinit naslov o povlačenju priznanja Kosova		4,735
Nakon izbora	Predsednik Srbije Aleksandar Vučić pozvao na „vojnu gotovost“		2,131
Nakon izbora	Poziv predsednika Vučića na zaštitu srpskog naroda na Kosovu		2,293
Ukupno		239,765	13,448

Primeri iz uzorka na albanskom jeziku

U jednom članku koji je objavio jedan onlajn portal podeljena je objava bivšeg borca OVK, Naima Miftaraja, u kojoj je korišćen govor mržnje na račun poslanika Skupštine Kosova, Ramusha Haradinaja, nazivajući ga kukavicom i koristeći reč „peder“. Kontekst ove izjave i jezik koji se koristi u ovom članku proizilaze iz sastanka Haradinaja i Kurtija, koji se nije desio, a koji je trebalo da omogući razgovor o dijalogu i situaciji na severu. Ova izjava bivšeg borca OVK dolazi posle sastanka koji je trebalo da bude održan između Haradinaja i kosovskog premijera, Albina Kurtija. Ovaj članak je dopreo do 28,943 potencijalnih čitalaca i ostvario je 701 interakciju, od čega 466 lajkova, 155 komentara i 80 daljih deljenja.

‘Goditja fatale për Kosovën’, ‘Peder’/ Ramush Haradinaj në zyre e pret Radojçiqin, ndërsa friksohet nga Albin Kurti

NGA: **NEHAT SHAGIRI** ME 19 TETOR 2021 NË ORA 14:45

U članku objavljenom na jednom od onlajn portala pod naslovom: „Berisha: Albina Kurtija možete pronaći u 63. poglavlju Kur’ana, Munafik“, upotrebljen je oštar način izražavanja prema premijeru Kosova, Albinu Kurtiju, u kome ga je publicistkinja Kimete Berisha nazvala „licemerom“, a u svojoj objavi, premijera Kurtija naziva i

Berisha: Albin Kurtin e gjeni në kapitullin 63 të Kuranit, Munafik

prevarantom, lažovom lenčugom, razmaženkom. Berisha mu pripisuje ovakve epitete pošto po njenom mišljenju, Kurti nije održao nijedno obećanje, kada je reč o nestalim licima, da će pregovarati sa Srbijom o rasvetljavanju pitanja nestalih lica. Ovaj članak je dopreo do 80,825 potencijalnih čitalaca i dobio je 1,741 lajkova, 575 komentara i 163 daljih deljenja. Štaviše ovaj članak su ponovo objavili i drugi onlajn mediji.

Primeri iz uzorka na srpskom jeziku

Uoči lokalnih izbora na Kosovu, počela je akcija Specijalne jedinice na severu zemlje, kako bi se obezbedili granični prelazi Jarinje i Brnjak i rešilo pitanje registarskih tablica. Za sve ovo vreme, portali i društvene mreže su situaciju u srpskim medijima u brojnim navratima dramatisovali sličnim bombastičnim naslovima kako bi

privukli čitaoce. Generalno, ceo sastanak održan sa predsednikom Srbije nije detaljno opisan, samo izjave koje su imale tendenciju da stvore paniku uopšte, da informišu srpske građane, ali su se u medijima koji su propratili ovaj događaj, pojavili i tendenciozni članci i oštar način izražavanja preuveličanim naslovima. Ovaj članak je potencijalno dopreo do 82,580 osoba i imao je 2,051 interakciju uključujući 1,360 lajkova, 588 komentara i podeljen je 103 puta.

Preuveličan naslov „Kurti fantazira: Srbija kao Rusija – od Srpske pravi Belorusiju, od Crne Gore – Ukrajinu“, koji govori o Kurtijevim izjavama, nazivajući ga čovekom koji fantazira, je članak koji po sadržaju ne odgovara naslovu. Pre svega, ovaj naslov se ne poklapa sa izjavama sadržanim u tekstu vesti. U naslovu se pominje kako je premijer Kosova Srbiju nazvao Rusijom, Republiku Srpsku Belorusijom, a Crnu Goru Ukrajinom. Analizirajući tekst, primećujemo da se u ovom članku ne pominje nijedna od država koja stoji u naslovu. Osim što je naslov preuveličan, ovo je istovremeno i lažna vest, pošto se poziva na druge izjave vezane za Zapadni Balkan, ali nikada u korelaciji sa ovim državama.

"DA LI ĆEMO SAHRANJIVATI BRAĆU KAO 1999.?"
Sestra ranjenog Srećka Sofronijevića obratila se Vučiću, predsednik u Raškoj sluša emotivne ispovesti Srba sa KiM: "Neizdrživo je!"

Kurti fantazira: Srbija kao Rusija - od Srpske pravi Belorusiju, a od Crne Gore - Ukrajinu

4:54 22.11.2021 (Osvetlono: 19:49 22.11.2021)

Ovaj članak je potencijalno dopreo do 80,377 osoba i ostvario je 560 interakcija uključujući 331 lajkova, 188 komentara i podeljen je 41 put.

Drugi članak „Kurti poručio kada će priznati Srbiju“, koji je, kao i gornji članak, priredio Sputnik na srpskom jeziku, poziva se na neistinite i preuveličane izjave pod naslovom da je Kurti poručio kada će priznati Srbiju. U predmetnom članku se ne govori o konkretnom datumu kada će doći do priznanja Srbije od strane

Kurti poručio kada će takozvano Kosovo da prizna Srbiju

16:22 15.11.2021

Kosova. Kao lažna vest, ona se poziva na neke od Kurtijevih izjava u kojima se pominje Ustav Srbije, usvojen 2006. godine, kada su donete neke ustavne promene u vezi sa Kosovom. Svrha čitave ove izjave premijera Kurtija je da pokaže koje promene treba načiniti i kakav dogovor treba postići kako bi se došlo do priznanja. Ovaj članak je dopreo do 76,808 potencijalnih čitalaca i ostvario je 1,678 interakcija, od čega 1,183 lajkova, 484 komentara i 11 daljih deljenja.

Ovaj članak je objavljen u nameri da pokaže koliko država je spremno da povuče priznanje Kosova, ali sadržaj samog članka uopšte ne odgovara onome na šta aludira njegov naslov. Članak generalno pojašnjava jednogodišnji moratorijum potpisan u Vašingtonu. Inače, ako uporedimo ono što stoji u naslovu i ono što se nalazi u članku, odmah primećujemo

"Više od deset država spremno da povuče priznanje Kosova"

Beograd – Mnogo više od deset država je spremno da preispita svoje odluke o Kosovu i Metohiji, rekao je ministar spoljnih poslova Srbije Nikola Selaković.

17:08 02. | Utorak, 24.10.2021. | 21:04

Like Reply Retweet Print

da je svrha ovog članka da dezinformiše čitaoce naslova, a da pritom dobije što više klikova od onih koji kliknu na isti link. Ova objava dostigla je 4,735 interakcija, od kojih 3320 lajkova, 878 komentara i 69 daljih deljenja.

Sledeća vest koja stiže iz srpskih medija odnosi se na posetu predsednika Srbije. Aleksandra Vučića, srpskoj vojnoj bazi u Kraljevu. Ova vest se upućuje na ovu posetu rečima „Budite spremni“ koje se ne nalaze u tekstu članka. Po svemu sudeći, ova vest ima za cilj da pridobije što više klikova čitalaca i poveća srpski nacionalizam. Ovaj članak je imao 2,131 interakcija, od kojih 1,099 lajkova, 546 komentara i 97 daljih deljenja.

VUČIĆ POSTROJAVAJA VOJSKU U KRALJEVU Budite spremni! Srpski ratnici zapevali uglas: Odlazimo na Kosovo ravno...

Ova vest govori o poseti Vučića Raškoj i susretu koju je isti sa saradnicima imao sa vojskom Srbije, u ovom delu Srbije. Ova vest je prevashodno imala za cilj da utera strah građanima, bilo da su sa Kosova ili iz Srbije, i da na taj način pokuša da stvori mišljenje o određenom pitanju. Takođe, poziva i kosovske Srbe, da zaštite narod.

Vučić sa Srbima u Raški: Čuvaćemo mir, ako krene nasilje zaštitite narod

VESTI Autor: RTV Beograd, RTV, Beta 13. okt. 2021 10:50 - 16:20 221 komentara

Neki izrazi koji se koriste u ovom tekstu predstavljaju govor mržnje ili su odraz oštrog načina izražavanja. Generalno, ova vest je imala za cilj da dopre što dalje i bude plasirana na portalima i društvenim mrežama. Ova objava dostigla je 2,293 interakcija, 351 lajkova, 968 komentara, i 31 daljih deljenja

3.5. Mizoginija i seksističko izražavanje

Mizogini jezik predstavlja poseban izazov u medijskom okruženju, gde se ističu objave, članci i komentari takvog sadržaja. Ova pojava je posebno vidljiva u periodu predizborne kampanje (vidi izveštaj: [Izborna kampanja pod lupom: Da li informacijski poremećaji prete izbornom integritetu?](#), strana 34). Žene se kvalifikuju na različite

načine od strane poslanika, ministara, državnih funkcionera kao i od građana, kroz razne komentare na društvenim mrežama. Međutim, tokom ovog istraživanja, mizogini jezik je najviše primećen u vreme predizborne kampanje. Jezik mržnje i seksizam prema ženama u politici tokom ovog perioda je u velikoj meri bio prisutan u člancima i objavama sa preuveličanim naslovima, kako bi se podstakla znatiželja čitalaca kao i u komentarima na ove objave na Fejsbuku. Seksistički jezik i takvi komentari su bili izraženiji prema kandidatkinjama za skupštine opština i kandidatkinjama za predsednike opština. Ako govorimo o izbornom periodu, žena koja je najčešće bila meta napada mizoginog jezika bila je MIMOZA Kusari Lila, koja je bila kandidatkinja za predsednicu opštine Đakovica, na listi LVV. Ako govorimo o poslednjem kvartalu 2021. godine, bilo je slučajeva da su žene bile vređane i da su na njihov račun upućivani oštri komentari, kada su analizirani članci koji su se bavili temom Specijalnog suda, a žrtva ovih komentara bila je poslanica PDK Blerta Deliu – Kodra, zbog čega su članci dospeli do velikog broja ljudi. Što se tiče uzorka na srpskom jeziku, takvih članaka nije bilo u uzorku koji je određen za analizu članka.

Tabela 7. Podela članaka i objava prema potencijalnoj čitanosti i interakcijama na društvenim mrežama u oba uzorka. Izvor: Proračun D4D

Period	Mizoginija i seksistički jezik u člancima na albanskom jeziku	Potencijalni čitaoci	Interakcije na društvenim mrežama
Nakon izbora	Uvredljiv jezik koji je novinar koristio protiv poslanice Blerte Deliu-Kodra	39,995	969
Izborni	Naslov u kome je izvučena iz konteksta izjava Begjeta Pacollija u vezi Mimoze Kusari Lila		453
Izborni	Foto-montaža u cilju napada na kandidatkinju za predsednika Opštine Uroševac, Sibel Halimi		1,862
Izborni	Foto-montaža i preuveličana vest o poseti Mimoze Kusari-Lile bivšem libijskom predsedniku, Moameru Gadafiju		425
Izborni	Uvreda na račun Mimoze Kusari Lila sa pogrđnim rečima	2,100	101
Ukupno		42,095	3,810

Primeri iz uzorka na albanskom jeziku

Člankom pod naslovom: „Kriminalna grupa“ / Naim Miftari ponovo „gađa“ Blertu Deliu: Tvojim šefovima se u Hagu sudi za ubistvo Albanaca“, uvređena je poslanica Skupštine Kosova, koja je nazvana „baljoškom“ uz još jednu optužbu u nizu, koja je sadržala oštar način izražavanja i neosnovane optužbe. Ovaj članak je dopreo do 39,995 potencijalnih čitalaca i ostvario je 719 interakcija, od čega 158 komentara i 92 daljih deljenja.

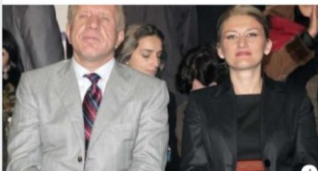
“Grup kriminal”/ Naim Miftari përsëri ‘godet’ Blerta Deliu: Shëfat t’u po gjykohe në Hagë për vrasjen e shqiptarëve

NSA, N. SH. ME 22 NENTOR 2021 NË ORA: 08:08

Dana 27. septembra, objavljena je vest u vezi sa predsednicom političkog subjekta Alternativa, Mimosom Kusari-Lila, i izjava predsednika AKR-a, Behgjeta Pacollija. Naslov ovog članka je izvučen iz konteksta i izjava je iskrivljena. Međutim, čak je i izjava Behgjeta Pacollija u celini promovisala političke podele i koristila oštar način izražavanja. Ovaj članak je ostvario 453 interakcija od kojih 165 lajkova, 196 komentara, 36 deljenja a i 56 drugih reakcija.

“Mimosa Kusari-Lila ka qendë e përkëthetur në AKR, prej ardhjes së saj anëjtë grup nuk ka ardhë në AKR...”

EPKOSULL.COM

Behgjet Pacolli: Miliona euro ia kam dhënë arrogantes Mimosza Kusari-Lila - Epilogu

Myzejeze Selmani and 217 others

196 Comments 36 Shares

Kandidatkinja za predsednicu Opštine Uroševac iz reda Demokratskog saveza Kosova, Sibel Halimi, bila je izvrgnuta ruglu povodom svog obećanja da će koristiti električni trotinet u ovoj opštini. Ovu vest je objavio jedan portal, uz fotomontažu, izvlačeći iz konteksta njeno obećanje da će koristiti električne trotinete u Opštini Uroševac. Pored portala koji je napravio ovu fotomontažu, ovaj članak je objavljen još 8 puta na Fejsbuku, gde je primećen veliki

KORREKT PRESS

Halimi: Në Ferizaj do të fusim në përdorim edhe trotinetët elektrik

5/8

18 Comments 4 Sh

broj komentara koji su sadržali uvrede, mizogini i seksistički sadržaj, čime je ostvareno 1,862 interakcije od kojih 552 lajkova, 676 komentara, 8 deljenja i još 623 interakcije.

Članak pod nazivom „Kada su se Mimoza Kusari i delegacija umorili od plesa, Gadafijev pomoćnik im je naredio da nastave“ ponovo je objavljen a bio je uperen prema Mimozi Kusari Lila. Ovaj članak je objavljen pre izvesnog vremena, a ponovo je objavljen tokom predizborne kampanje. Članak je sadržao i fotomontažu, uvredljivo se odnosio prema kandidatkinji za Opštinu Đakovica, Mimozi Kusari-Lila, i izvučen je iz konteksta. Članak je na društvenoj mreži Fejsbuk ostvario 425 interakcija od kojih 164 lajkova, 54 deljenja, 118 komentara i 89 drugih interakcija. Pored uvredljivog izražavanja ovog portala, komentatori ove vesti na Fejsbuk stranici ostavili su na stotine komentara u kojima su uputili mizogine reči na račun Mimoze Kusari-Lila, nazivajući je „marionetom“.

U jednoj objavi na Tviteru u vezi sa TV debatom na koju su bili pozvani kandidati za predsednika Opštine Đakovica, mogao se videti niz komentara upućenih Kusari-Lili sa mizoginim sadržajem. Etiketirana je kao grlica, koja ne zna da govori i čita, štaviše kada su pomenuti ovi komentari, primećen je ciničan osmeh svih muškaraca koji su prisustvovali ovoj debati. Ovaj video zapis koji je podeljen na Tviteru dopreo je do 2,100 potencijalnih gledalaca i ostvario je 101 interakciju od kojih 4 komentara, 14 deljenja i 83 lajkova.

3.6. Kovid-19

Članke i vesti u vezi sa pandemijom kovida-19 objavljuju svi mediji i portali u zemlji, zbog čega ove vesti sadrže informacijske poremećaje. U poslednjem kvartalu 2021. godine (oktobar, novembar i decembar) nakon analize članaka u vezi sa vestima o kovidu-19, oštar način izražavanja i netačne informacije primećeni su samo u člancima objavljenim na albanskom jeziku.

Ovi članci su bili prisutni na albanskom jeziku, kada je izveštavano o merama koje je Vlada Kosova preduzela u vezi sa pandemijom kovida-19, u njima nije tačno izveštavano, u kom slučaju su javnosti ponuđene netačne vesti. Takođe, na društvenim mrežama kao što je Fejsbuk, korišćen je oštar način izražavanja. Oštar način izražavanja je korišćen i prema javnim i državnim zvaničnicima. Jedan od primera je Prindon Sadriu, suprug predsednice Kosova, Vjose Osmani. Sadriu je bio meta oštrog izražavanja, nakon što je tražio nadoknadu od države Kosovo, nakon oboljevanja od kovida-19.

Tabela 8. Podela članaka i objava prema potencijalnoj čitanosti i interakcijama na društvenim mrežama u oba uzorka. Izvor: Proračun D4D

Period	Kovid-19 uzorak na albanskom jeziku	Potencijalni čitaoci	Interakcije na društvenim mrežama
Nakon izbora	Netačna vest o merama kosovske vlade Kosova za suzbijanje kovida-19	9,985	205
Nakon izbora	Oštra kritika na račun bivšeg ministra Vitije, neutemeljena na održivim činjenicama i argumentima		1,593
Nakon izbora	Podrugljiv članak na račun predsednicinog supruga, jer je tražio nadoknadu zbog infekcije kovidom-19	13,172	518
Ukupno		23,157	2,316

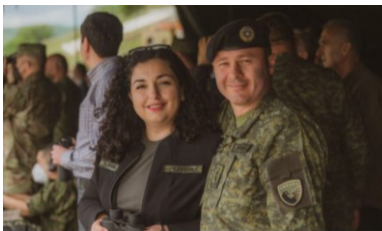
Primeri iz uzorka na albanskom jeziku

Članak objavljen na jednom od onlajn portala u zemlji pod naslovom: „Nove mere od 3. januara: Dijaspora može da dođe na Kosovo za novogodišnje praznike iako nisu vakcinisani“, je tokom decembra kružio kao netačna vest, jer su u skladu sa odlukom koju je objavila Vlada Kosova o ulasku i izlasku građana u i iz Republike Kosovo, sva lica koja ulaze na Kosovo dužna da kao dokaz imaju „Potvrdu o potpunoj vakcinaciji (sa dve doze) protiv kovida-19“. Ovaj članak je dopreo do 9,985 potencijalnih čitalaca i dobio je 128 lajkova, 68 komentara i 9 puta je podeljen.

Masat e reja prej 3 janarit: Diaspora mund të vijinë në Kosovë të pavaksinuar për festat e fundvitit

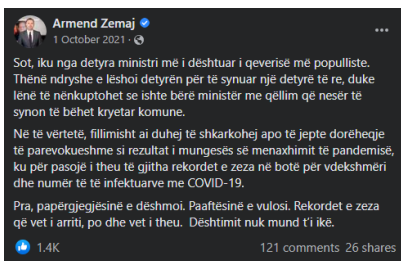
Članak objavljen u nekolicini portala u zemlji pod naslovom: „Otvorena grupa za pomoć Prindonu da skupi 396 evra: Predlaže se i marš“, podrugljiv je članak protiv Prindona Sadriua, supruga predsednice Vjose Osmani, koji je tražio da mu država isplati naknadu, nakon što je

Hapet grup për ta ndihmuar Prindonin t'i bëjë 396 euro: Propozohet edhe marsh

zaražen virusom kovid-19. U vezi sa zahtevom koji je Sadriu podneo, krenulo je ismevanje na njegov račun po portalima i društvenim mrežama, i jednom prilikom je čak otvorena grupa na društvenoj mreži Fejsbuk koja je čak pozvala na protesni marš, ironizirajući njegov zahtev za nadoknadu troškova koji je podneo. Ovaj članak je dopreo do 13, 172 potencijalnih čitalaca i dobio je 412 lajkova, 101 komentar i 5 puta je podeljen.

U objavi koju je na svojoj Fejsbuk stranici objavio poslanik Armend Zemaj, korišćen je oštar način izražavanja na račun Arbena Vitije, bivšeg ministra zdravlja, nakon što je isti podneo ostavku na funkciju ministra. Zemaj se oštro izrazio na račun Vitije, nazivajući ga propalicom i nesposobnjakovićem. Jezik kojim se narodni poslanik koristi proizilazi iz činjenice da je prema njegovim rečima, broj slučajeva zaraze virusom kovid-19 posledica Vitijinog lošeg upravljanja, tokom njegovog mandata na funkciji ministra zdravlja. Ova objava podeljena je 26 puta, dostigla je 1,593 interakcija od kojih 1,420 lajkova, 121 komentara i 26 drugih interakcija.

4 | Zaključci

4.1. Zaključci u vezi sa izbornim periodom

Informacijski poremećaji predstavljaju globalni trend koji se javlja i u najdemokratskijim zemljama. Takav trend je, naravno, bio neizbežan i na Kosovu. Međutim, kontinuirani rast ovog trenda ne doprinosi tačnom informisanju građana i samim tim slabi poverenje građana u medije i institucije zemlje.

Informacijski poremećaji su bili nerazdvojni deo i ovih izbora, uključujući izbornu kampanju i kampanju za balotažu. Onlajn portali, stranice i grupe na Fejsbuku i nalozi na Tviteru često objavljuju članke i vesti koji mogu, namerno ali i nenamerno, uticati na integritet izbornog procesa, i izložiti napadu predstavnike političkih subjekata ili političke subjekte u celini. Sem objavljivanja vesti po prvi put, čija se sadržina nužno mora proveriti, ista stvar se mora učiniti i kada je reč o drugim medijima, kad god ponovo objave neku vest. Političke stranke moraju obratiti pažnju na mizogine jezičke sadržaje uperene prema ženama i što više promovisati značaj uključivanja žena na političku scenu. Takođe je važno da svaka objava i članak sponzorisan u medijima nosi naznaku ko ga sponzorise, što bi povećalo transparentnost političkih subjekata i doprinelo povećanju poverenja građana u medije. Da je sponzorisanih članaka bilo, primećeno je tokom ovog istraživanja, posebno u drugom izbornom krugu, kada su potencijalna čitanost i interakcije bili mnogo veći uprkos manjem broju objavljenih članaka sa informacijskim poremećajima.

Što se tiče članaka i objava u kategoriji spoljni uticaj, primećeno je da je veći broj vesti ovog tipa u uzorku na srpskom nego u uzorku na albanskom jeziku. Ovo ukazuje na kontinuirani uticaj koji srpska država nastoji da ima na građane srpske nacionalnosti koji žive na Kosovu, u pokušaju da utiče posebno na kontinuirano jačanje Srpske liste.

4.2. Zaključci nakon izbornog perioda

Sa druge strane, u periodu nakon izbora, u poslednjem kvartalu 2021. godine, prilikom analize članaka, primećen je veći broj informacijskih poremećaja u vestima u vezi sa Specijalnim sudom, dijalogom Kosova i Srbije i pandemijom kovid-19. Ovi članci su sadržali vesti sa govorom mržnje, preuveličanim naslovima, netačnim vestima i oštrim načinom izražavanja. Prilikom analize ovih vesti, ono što je njihova karakteristika je da su svi ovi članci imali veliku čitanost i interakciju, gde je jedna vest koja je sadržala govor mržnje uspeła da generiše do 47,939 lajkova i bila je podeljena na još oko 112 stranica na društvenim mrežama. Ove ovako visoke cifre promovisu oštar način izražavanja, koji je prisutan kod velikog broja čitalaca, među kojima potencijalno ima i čitalaca mlađih od 18 godina, što na njih može imati negativnog uticaja. Stoga je važno da ih mediji informišu na pravičan način i da doprinesu integritetu izbora ali i političkoj situaciji u zemlji uopšte. S druge strane, političke stranke i njihovi predstavnici takođe treba da biraju jezik komunikacije i izbegavaju upotrebu uvredljivih izraza.

5 | Preporuke

Javnost se mora informisati tačno i bez namere da omogući ostvarivanje lične koristi, na uštrb druge strane. Širenje netačnih, iskrivljenih vesti ili raspirivanje govora mržnje ne bi trebalo da predstavljaju opciju ni za onlajn portale niti za određene pojedince. Sloboda izražavanja prestaje tamo gde se krši sloboda drugih. Na osnovu zaključaka izvedenih iz ovog izveštaja, slede preporuke upućene predstavnicima portala, političkih stranaka, novinarima i analitičarima i građanima. Neke od preporuka su namenjene svim dole navedenim grupama.

5.1. Preporuke upućene portalima

- Proveriti sve činjenice pre objavljivanja vesti
- Ne promovisati političke podele i govor mržnje
- Pažljivo i odgovorno izveštavati o mizoginiji;
- Primeniti praksu rodno osetljivog izveštavanja;
- Seksistički i govor mržnje treba okarakterisati kao takve u izveštavanju o njima
- Filtrirati komentare na društvenim mrežama, uklanjajući one koji sadrže govor mržnje i seksizam
- Izbegavati korišćenje senzacionalnih naslova koji imaju za cilj samo da pridobiju što više klikova
- Svi članci koji se sponzorišu u štampanim medijima treba da nose naznaku da ih sponzoriše politički subjekt ili kandidat matičnog subjekta

5.2. Preporuke upućene političkim subjektima

- Ne promovisati političke podele, koje utiču na raspirivanje mržnje među građanima
- Ne koristiti seksističko izražavanje protiv žena
- Političke stranke i politički lideri moraju se uzdržati od oštrog izražavanja, govora mržnje i mizoginije
- Političke stranke i politički lideri ne bi trebalo da se uključuju u kampanje dezinformisanja
- Političke stranke moraju obelodaniti troškove svoje izborne kampanje na društvenim mrežama

5.3. Preporuke upućene građanima

- Prekontrolisati i proveriti izvor informacije, autora, datum objavljivanja i link portala
- Proveriti istinitost vesti pre njenog daljeg deljenja na društvenim mrežama
- Pročitati članke u celini i ne deliti informacije samo na osnovu naslova članaka
- Uzdržati se od govora mržnje i seksističkog izražavanja u komentarima na društvenim mrežama

6 | Prilozi

6.1. Terminološke odrednice informacijskih poremećaja

Izraz	Definicija
Informacijski poremećaji	Informacijski poremećaji uključuju, namerno ili nenamerno širenje i objavljivanje netačnih, izmanipuliranih, preuveličanih informacija ili onih koje sadrže oštro izražavanje, seksizam i govor mržnje.
Potencijalna čitanost	Potencijalna čitanost podrazumeva koliko je ljudi potencijalno pročitao članak na onlajn portalima.
Interakcije	Interakcije obuhvataju sve vidove onlajn postupaka čitalaca jedne objave na Fejsbuku ili Tviteru. Iste uključuju lajkove, komentare, deljenje članaka ili druge reakcije poput srećan, tužan, uznemiren i iznenađen.
Dezinformacije	Lažne informacije koje se šire namerno i često u tajnosti (kao što je podsticanje tračeva) kako bi uticale na javno mnjenje ili zamaglile istinu.
Govor mržnje	Uvredljiv ili preteći način izražavanja ili pisanja, koji izražava predrasude prema određenoj grupi
Mizoginija	Mržnja, gađenje ili predrasude prema ženama

Onlajn nasilje

Korišćenje digitalnih uređaja ili usluga na internetu za učešće u aktivnostima koje dovode do fizičkog, psihičkog ili emotivnog samopovređivanja ili nanose štetu drugom licu.

**Preveličan/
Senzacionalan
naslov**

Naslov kreiran da natjera čitaoca da kliknu na hiperlink, koji vodi do sumnjive sadržine.

Spisak skraćenica

OVK	Oslobodilačka vojska Kosova
PCR	Test lančane reakcije polimeraze za kovid-19
KBS	Kosovske bezbednosne snage
ROSU	Specijalna operativna jedinica Policije Kosova
SAD	Sjedinjene Američke Države
AAK	Alijansa za budućnost Kosova
AKR	Alijansa Novo Kosovo
LDK	Demokratski savez Kosova
PDK	Demokratska partija Kosova
LVV	Pokret Samoopredeljenje
D4D	Demokratija za razvoj

Institut Demokratija za razvoj (D4D) obrazovan je aprila 2010. godine od strane grupe analitičara koji su bili sve zabrinutiji da je državotvorni proces zapostavio demokratiju.

Vizija je D4D-a da promoviše aktivno i obrazovano građanstvo, koje u potpunosti učestvuje i koristi javni prostor za zastupanje i odlučivanje, za pažljivo razmišljanje i stvaranje konsenzusa o delotvornoj, pametnoj, održivoj preraspodeli resursa koja sa sobom nosi uravnoteženi razvoj.

D4D utiče na konkretne politike, promoviše međusektorski pristup u rešavanju problema i bavi se institucionalnom rutinom odlučivanja, preporučivanjem postepenih poboljšanja i deluje maksimalno delotvorno, sa ciljem potpunog unapređivanja stabilizacije i demokratskog razvoja Kosova.

Za više informacija o aktivnostima D4D-a, molimo vas posetite našu internet stranicu: www.d4d-ks.org

